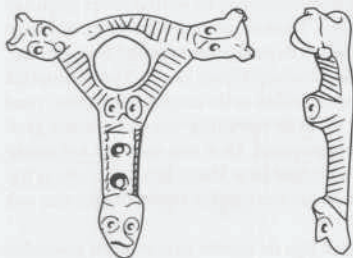

23e jaargang
nummer 6
december 1991

Regionaal-historisch tijdschrift

Holland

Afb. 20. Dordrecht. Karolingische(?) fibula met diermotieven. Schaal 1:2. Tek. ROB.

Afb. 21. Dordrecht: Dubbeldam. Opgraving van een kerkhof van vóór 1421. Foto ROB.

is in de late 16e eeuw naar het oosten toe uitgebreid. Op de grens van de opgravingsput met het stadskantoor is een zijmuur van 6,2 m lengte aangesneden die waarschijnlijk de zuidmuur is van een gebouw dat buiten het onderzochte terrein valt.

Gemeente Delft/ROB

E. J. Bult

Dordrecht (afb. 20) Ook dit jaar werd wederom een groot aantal Middeleeuwse vondsten uit de binnenstad ter determinatie en documentatie aangeboden. Met name het aantal loden (pelgrims)insignes blijft opvallend, maar daarnaast werden ook enkele bijzondere leer- en aardewerkvondsten gemeld. Veel van de vondsten blijken afkomstig te zijn van lokaties die slechts gedeeltelijk (Drievriendenhof) of geheel niet door de ROB konden worden onderzocht. De meeste vondsten verdwijnen ongedocumenteerd in het circuit van de antiekhandel. Dankzij de inzet van enkele goedwillende amateurarcheologen kon een klein deel van deze vondsten worden opgespoord en geregistreerd, zodat enige informatie voor toekomstig wetenschappelijk onderzoek beschikbaar is. Een interessant voorbeeld hiervan is de bronzen mantelspeld die in een bouwput, in het centrum, op ± 8 m diepte gevonden zou zijn. Het betreft een zeldzaam driedelig type met dierornamenten. Het voorwerp dateert waarschijnlijk uit de 9e of 10e eeuw en is daarmee een van de oudste voorwerpen ooit in Dordrecht gevonden.

Dordrecht: Dubbeldam (afb. 21) De vondst door correspondent C. van der Esch van skeletten en een boomstamkist bij graafwerkzaamheden op het Mokveld te Dubbeldam deed vermoeden dat op deze plaats een Middeleeuws kerkhof ligt. Inmiddels was het voormalige sportterrein al opgesplitst in tientallen bouwkvelds die aan particulieren waren verkocht. Na overleg met de gemeente Dordrecht en een aantal eigenaren is op een zestal van deze kvelds onderzoek verricht. De opgravingen, die onder grote belangstelling van de plaatselijke bevolking plaatsvonden, werden financieel mogelijk gemaakt door de gemeente Dordrecht. Amateurs van de AWS-afdeling Lek- en Merwestreek waren behulpzaam bij het veldwerk.

Onder niet altijd even gemakkelijke omstandigheden kon de omvang van het kerkhof worden vastgesteld. Op een voor de opgravers niet meer toegankelijke plaats heeft, waarschijnlijk op een terp of dijk, een kleine kapel gestaan. Het terp- of dijklichaam was opgeworpen

op een grondverbetering van gestapelde gekliefde boomstammen en werd in ieder geval aan één zijde bijeengehouden door een zware beschoeiing. Deze maatregelen hebben echter niet kunnen verhinderen dat de terp of dijk voor een deel in de venige ondergrond is weggezaakt. Alles wat op de terp of dijk heeft gestaan is bij de St. Elisabethsvloed van 1421 waarschijnlijk geheel verspoeld. Bouwresten werden alleen teruggevonden in de uitgespoelde gaten rond een aantal grote eiken palen van de beschoeiing en in de opvulling van de bovenste grafkisten, waarvan de deksels bij de vloed waren weggespoeld. Ook een deel van het terplijchaam zelf zal dus bij de vloed zijn weggespoeld waardoor deze kisten bloot kwamen te liggen. De zand- en kleilagen die direct na de vloed op het terrein zijn afgezet liggen dan ook direct op de bovenste kisten.

Ten zuiden van de vermoede lokatie van de kapel zijn de meeste begravingen gevonden (ca negentig). Ten noorden ervan ongeveer tien. Aan de zuidkant lagen de begravingen zeer dicht bij elkaar en soms in drie lagen boven elkaar. Het aantal boomstamkisten bleef uiteindelijk beperkt: drie uitgeholde eiken met volwassenen en vier essen stammen voor kinderen. De meeste skeletten lagen echter in planken kisten van elzehout. Opvallend was het ontbreken van de bodemplank bij de meeste kisten. Gewoonlijk bestond de bodem uit slechts een paar smalle dwarslatten.

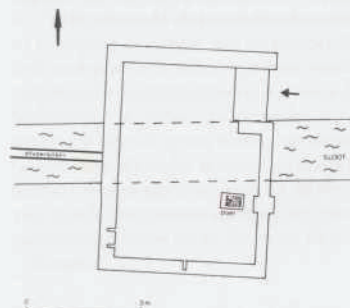
Alle skeletten zijn fysisch-antropologisch onderzocht en bieden goede vergelijkingsmogelijkheden met het eerder onderzochte skeletmateriaal van de stedelijke populatie van het nabijgelegen Dordrecht.

Hoeft over de datering van het eind van het kerkhof geen onzekerheid te bestaan, die van de aanvang is geenszins zeker. De aanwezigheid van boomstamkisten zou op een relatief vroeg begin kunnen duiden, maar aardewerk ouder dan de 12e of 13e eeuw is bij de opgraving niet aangetroffen.

Tenslotte is er het probleem van de identificatie van de vindplaats. Bij de St. Elisabethsvloed van 1421 zijn vele dorpen in de golven verdwenen (zie ook Dordrecht: Sliedrechtse Biesbosch in deze Kroniek). Van de meeste van deze dorpen is de ligging slechts zeer globaal bekend. Uit het eerste archiefonderzoek blijkt dat de gevonden begraafplaats niet bij het middeleeuwse Dubbeldam kan hebben gehoord. Voorlopig lijkt het plaatsje Erkenrudekerke nog het meest in aanmerking te komen.

Dordrecht: Sliedrechtse Biesbosch (afb. 22) Enkele leden van de *AWN*-afdeling Lek- en Merwestreek hebben de afgelopen jaren een onderzoek ingesteld naar bewoningsresten in de polder Ruygten bezuiden den Peerenboom. Hieraan kwam in 1990 voorlopig een einde. De polder maakte voor de St. Elisabethsvloed van 1421 deel uit van de Grote- of Zuidhollandse Waard en behoorde tot het dorp Houweningen. Door middel van luchtfoto's, boringen en oude kaarten werd een dijk over een lengte van enkele honderden meters opgespoord. De bewoning langs deze dijk dateert uit de 12e tot en met het eerste kwart van de 15e eeuw. In de 2e helft van de 16e eeuw werden de hoogste delen het land opnieuw in gebruik genomen. Rond 1600 werden tegen het restant van de oude dijk enkele vluchtheuvels opgeworpen, want het water had hier blijkbaar nog vrij spel.

Interessant was de vondst van een stenen fundering ongeveer 55 meter ten zuiden van de dijk. De eerste ontdekking ervan stamt al uit 1983 (van der Esch 1985). Toen werd gedacht dat het een kerk betrof. Inmiddels is echter duidelijk geworden dat het waarschijnlijk een vakwerkhuisje is geweest (van der Esch 1989). De fundering was afgedekt door een 1,5 m dikke kleilaag.

Afb. 22. Dordrecht: Sliedrechtse Biesbosch. Fundering van een huis in de polder Ruygten Bezuiden den Peerenboom. Tek. C. van der Esch.

De afmetingen van het huisje zijn $5,84 \times 4,34$ m (afb. 22). De fundering is opgetrokken uit zachte roze baksteen van het formaat van ca $21,5 \times 10 \times 5$ cm. Merkwaardig is dat de noord- en westmuur twee steens dik is, terwijl de oost- en zuidmuur anderhalve steens dik zijn. Van binnen is breuksteen verwerkt. Om onduidelijke redenen is tegen de oostmuur een zware poer geplaatst. Van de houten opbouw zijn geen resten bewaard gebleven, wel waren in het metselwerk drie uitsparingen voor houtwerk aanwezig. De deuropening is breed (1,34 meter) en heeft een portaal met een vloer van moppen van het formaat ca $28,5 \times 7 \times 13,5$ cm. Het woon/werkvertrek had een plavuizen vloer. Het dak moet bedekt zijn geweest met stro of kort riet. Een derde steenformaat (ca $24 \times 11 \times 5,6$) is verwerkt in een afvoerkoker die uitkwam in een sloot of kreek. De grotere stenen lijken niet secundair gebruikt te zijn.

Alle vondsten (aardewerk, munten, delen van schoeisel) dateren uit de tweede helft van de 14e, maar vooral uit het eerste kwart van de 15e eeuw. Een exactere datering van de bouw van het huis werd uit een houten balk verkregen. Op basis van de jaarringen kon de kapdatum op ca 1404 gesteld worden (det. mw. E. Spoor, roB). Het huis zal dus slechts kort hebben bestaan voor het onbewoonbaar werd na de vloed. Onder botmateriaal bevonden zich behalve het slachtafval van de gewone grote huisdieren ook resten van de eend en de zwaan. Binnen het plantaardig materiaal konden de cultuurgewassen gierst, lijnzaad, mosterd, hennep, druif en pruim samen met wat verkoold graan worden geïdentificeerd. Ondanks de moeilijke omstandigheden werd belangrijke aanvullende informatie verzameld en vormt deze ontdekking een interessante bijdrage aan de schaarse bewoningsgegevens over de Grote Waard voor 1421. Langzamerhand wordt duidelijk dat op deze lokatie onder een dik pakket klei de overblijfselen kunnen liggen van het bij de St. Elisabethsvloed van 1421 verdrinken dorp Houweninghen.

AWN, afdeling Lek- en Merwestreek

C. van der Esch

Goedereede In mei van dit jaar werd in het talud van de Kinderdijk een onderzoek ingesteld naar de fundamenten van de voormalige 'Waterpoort'. Deze poort is o.a. afgebeeld op het Gemeentewapen van Goedereede. Een deel hiervan, o.a. een torenfundament, werd inderdaad teruggevonden. De gevonden resten zijn inmiddels opgemetseld en weer bovengronds zichtbaar gemaakt.